

## AXBOROT XURUJLARINI OLDINI OLISHDA MILLIY KONTENTNING ROLI VA AHAMIYATI

**Jahongir Erkinjon o'g'li Aliyev**

Tayanch doktorant

Sharq mamlakatlari siyosati va  
xalqaro munosabatlari” kafedrası

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Email: [aliyevjahongir2330@gmail.com](mailto:aliyevjahongir2330@gmail.com)

**Annotatsiya:** Soʻnggi yillarda raqamli media platformalarining koʻpayishi va ijtimoiy tarmoqlarning paydo boʻlishi global aloqa landshaftini oʻzgartirdi. Ushbu platformalardan foydalanish axborot almashish uchun misli koʻrilmagan imkoniyatlarni taqdim etsa-da, ular bir qator muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Ushbu jarayonlarda tashqi kuchlar tomonidan olib borilayotgan axborot xurujlari hukumatlarni beqarorlashtirish va demokratik jarayonlarga putur yetkazish uchun kuchli vosita sifatida maydonga chiqdi. Maqolada muallif tomonidan ushbu jarayonni oldini olishda milliy kontentning roli va ahamiyati ochib berilgan.

**Kalit soʻzlar:** Milliy kontent, axborot xuruji, milliy xavfsizlik, gibridd tahdid, “Toʻliq mudofaa kontsepsiyasi”, “Total Defense”.

## THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF NATIONAL CONTENT IN PREVENTING INFORMATION ATTACKS

**Jahongir Aliyev**

Ph.D. student

Tashkent State University of Oriental Studies

Email: [aliyevjahongir2330@gmail.com](mailto:aliyevjahongir2330@gmail.com)

**Annotation:** In recent years, the proliferation of digital media platforms and the emergence of social networks have changed the global communication landscape. Although these platforms offer unprecedented opportunities for information exchange, they also create several problems. In these processes, information attacks carried out by external forces have emerged as a powerful tool to destabilize governments and undermine democratic processes. In the article, the author reveals the role and importance of national content in preventing this process.

**Keywords:** National content, information attack, national security, hybrid threat, "Total Defense Concept", "Total Defense".

## РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО КОНТЕНТА В ПРЕДОТВРАЩЕНИИ ИНФОРМАЦИОННЫХ АТАК

**Жахонгир Алиев**

Базовый докторант

Ташкентский государственный университет востоковедения

Email: [aliyevjahongir2330@gmail.com](mailto:aliyevjahongir2330@gmail.com)

**Аннотация:** В последние годы распространение цифровых медиа-платформ и появление социальных сетей изменили глобальный коммуникационный ландшафт. Хотя использование этих платформ открывает беспрецедентные возможности для обмена информацией, они также создают ряд проблем. В этих процессах информационные атаки, осуществляемые внешними силами, стали мощным инструментом дестабилизации правительств и подрыва демократических процессов. В статье автор раскрывает роль и значение национального содержания в предотвращении этого процесса.

**Ключевые слова:** национальный контент, информационная атака, национальная безопасность, гибридная угроза, «Концепция тотальной обороны», «Тотальная оборона».

### KIRISH.

Milliy kontent jamoatchilik fikrini shakllantirish, milliy oʻziga xoslikni rivojlantirish va notoʻgʻri maʼlumotlarga qarshi kurashish orqali axborot xurujlarining oldini olishda muhim rol oʻynaydi. Milliy kontent madaniy qadriyatlar, tarixiy voqealar va jamiyat yutuqlarini yoritib berish orqali fuqarolarda birdamlik va gʻurur tuygʻusini uygʻotadi. Bu tashqi kuchlarning milliy institutlarga boʻlgan ishonchni yoʻqotish yoki kelishmovchilikni keltirib chiqarishga qaratilgan dezinformatsion kampaniyalar orqali milliy hamjihatlikni buzishga urinishlariga qarshi samarali qarshi turishiga imkon beradi.

Milliy kontent koʻpincha ishonchli axborot manbai boʻlib xizmat qiladi. Toʻgʻri va ishonchli maʼlumotlarni taqdim etish orqali u aholi oʻrtasida notoʻgʻri maʼlumotlar va tashviqotga qarshi imunitetni oshirishga yordam beradi. Agar fuqarolar ishonchli milliy ommaviy axborot vositalari va oʻquv materiallari orqali oʻz mamlakati tarixi, siyosati va dolzarb voqealari haqida maʼlumotga ega boʻlsalar, ular tashqi manbalar tarqatayotgan yolgʻon yoki chalgʻituvchi maʼlumotlarga ishonmaydilar.

Milliy kontentdan aholi oʻrtasida tanqidiy fikrlash koʻnikmalari va media savodxonligini oshirish uchun foydalanish mumkin. Maʼlumotni tekshirish, notoʻgʻri fikrlarni aniqlash va manbalarni baholash muhimligini taʼkidlaydigan taʼlim tashabbuslari va media kampaniyalari fuqarolarga ishonchli milliy kontent va xorijiy dezinformatsiya oʻrtasidagi farqni aniqlash imkonini beradi. Bu ommaviy

DOI: 10.24412/2181-9874-2024-221-231

axborot vositalari va axborot manbalariga nisbatan jamoatchilik ishonchidan foydalanishga asoslangan axborot urushi strategiyalari samaradorligini pasaytiradi.

## **ASOSIY QISM.**

Axborot urushi sharoitida tashqi aktorlar ko‘pincha yolg‘on ma‘lumotlarni tarqatish yoki bo‘luvchi kontentni kuchaytirish orqali jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilishga intiladi. Mahalliy ommaviy axborot vositalari va milliy qadryatlarga bo‘lgan e‘tiborni kuchaytirish orqali mamlakatlar xorijiy tashviqot ta‘sirini yumshata oladi va axborot makonida o‘z suverenitetini himoya qiladi.

Hukumatlar axborot xurujlaridan himoya qilish uchun milliy kontent siyosati va me‘yoriy-huquqiy bazalardan ham foydalanishi mumkin. Ushbu vositalar ommaviy axborot vositalariga egalik qilishda shaffoflikni ta‘minlash, kiberxavfsizlik himoyasini kuchaytirish va mustaqil jurnalistikani qo‘llab-quvvatlash choralari o‘z ichiga olishi mumkin. Milliy manfaatlar va qadriyatlarni birinchi o‘ringa qo‘yadigan xilma-xil va bardoshli media tizimini rivojlantirish orqali mamlakatlar tashqi manipulyatsiyaga qarshi zaifliklarni kamaytirishi va axborot muhitining yaxlitligini ta‘minlashi mumkin.

Umuman olganda, milliy kontent milliy o‘zlikni mustahkamlash, media savodxonligini oshirish, noto‘g‘ri ma‘lumotlarga qarshi kurashish va xorijiy ta‘sirlardan himoya qilish orqali axborot urushlarining oldini olishda ko‘p qirrali rol o‘ynaydi. Kuchli milliy kontent tashabbuslariga sarmoya kiritish va ularni ilgari surish orqali mamlakatlar axborot urushi taktikasiga chidamliligini kuchaytirishi va mafkuraviy yaxlitligini shakllantiradi.

Milliy kontent tushunchasi milliy xavfsizlik, jamiyat hamjihatligi va jamoatchilik ishonchini buzishga qaratilgan dezinformatsiya, noto‘g‘ri ma‘lumotlar va tashviqotning turli shakllarini o‘z ichiga olgan axborot xurujlarining oldini olish va ularni yumshatishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shuningdek, milliy kontent hukumatlarni beqarorlashtirish, saylovlarga ta‘sir o‘tkazish yoki jamiyatdagi nizolarni qo‘zg‘atishga qaratilgan xorijiy axborot hujumlariga chidamlilikni kuchaytiradi. Bu ichki institutlar va demokratik jarayonlarga ishonchni mustahkamlaydi.

Milliy kontent deganda millatning qadriyatlari, o‘ziga xosligi va manfaatlarini aks ettiruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi ommaviy axborot vositalari, axborotlar, hikoyalar va madaniy ifodalar tushuniladi.

Axborot urushi sohasida madaniy barqarorlik va milliy kontent orqali o‘ziga xoslikni saqlash bir necha sabablarga ko‘ra juda muhim:

Milliy kontentning millatning o‘ziga xosligini belgilaydigan madaniy mezonlar, tarixiy istiqbollar va umumiy qadriyatlarni mustahkamlaydi. Bunday ma‘lumotlar dezinformatsion kampaniyalar orqali mamlakatning madaniy qadriyatlarni buzib ko‘rsatish yoki buzishga bo‘lgan tashqi ishtirokchilarning urinishlariga qarshi qalqon bo‘lib xizmat qiladi. Haqiqiy madaniy ifodalar va tarixiy haqiqatlarni targ‘ib qilish orqali milliy mazmun fuqarolarda birdamlik va g‘urur tuyg‘usini uyg‘otadi, jamiyat ahilligini mustahkamlaydi.

DOI: 10.24412/2181-9874-2024-221-231

**Til va ommaviy axborot vositalari:** OAV va aloqa kanallarida milliy til(lar)dan foydalanish maʼlumotlarning mahalliy aholi bilan haqiqiy aks-sado berishini taʼminlaydi. Bu nafaqat foydalanish imkoniyatini oshiradi, balki mahalliy ommaviy axborot vositalariga boʻlgan ishonchni ham mustahkamlaydi. Fuqarolar oʻz tilidagi yangiliklar va maʼlumotlarni isteʼmol qilganda, uni ishonchli va oʻz milliy qadriyatlariga mos deb qabul qilish ehtimoli koʻproq boʻlib, xorijiy manbalardan notoʻgʻri maʼlumotlarga moyillikni kamaytiradi.

***Ishonch va mustahkamlikni mustahkamlash***

- *Ommaviy ishonch:* Samarali milliy kontent strategiyalari jamoatchilikning davlat muassasalari, ommaviy axborot vositalari va jamoat arboblari ishonchini mustahkamlaydi va qoʻllab-quvvatlaydi. Inqiroz yoki noaniqlik davrida bu ishonch aniq va shaffof muloqotni taʼminlash, dezinformatsiyaga qarshi turish va jamoaviy harakatlarni safarbar qilish uchun zarurdir. Ishonchli kanallar orqali toʻgʻri va ishonchli maʼlumotlarni doimiy ravishda yetkazib berish orqali hukumatlar tashqi kuchlar tomonidan tarqatilayotgan yolgʻon maʼlumotlarning taʼsirini yumshata oladi.

- *Gibrid tahdidlarga chidamlilik:* anʼanaviy harbiy taktikani kiber, iqtisodiy va axborot urushi bilan birlashtirgan gibrid tahdidlar milliy xavfsizlikka jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Milliy kontent madaniy barqarorlikni kiberxavfsizlik choralari bilan integratsiyalash orqali mustahkamlikni mustahkamlash saʼy-harakatlarida asosiy element boʻlib xizmat qiladi. Bunday yaxlit yondashuv mamlakatning demokratik institutlar, jamiyat barqarorligi va iqtisodiy farovonlikka putur yetkazishga qaratilgan koʻp qirrali tahdidlarga qarshi turish va ularga samarali javob berish qobiliyatini mustahkamlaydi.

***Milliy kontentning madaniy barqarorlik va oʻziga xoslikni saqlash uchun amalga oshirish strategiyalari.***

Axborot hujumlarining oldini olishda milliy kontentning strategik ahamiyatidan samarali foydalanish uchun mamlakatlar quyidagi strategiyalarni amalga oshirishlari mumkin:

- *Milliy huquqiy bazani shakllantirish:* milliy kontent, madaniy qadriyatlar va ommaviy axborot vositalarining yaxlitligini targʻib qilishga ustuvor ahamiyat beradigan keng qamrovli siyosatni shakllantirish. Bunga jurnalistik standartlarni qoʻllab-quvvatlaydigan, ommaviy axborot vositalari erkinligini himoya qiluvchi va soʻz erkinligini hurmat qilgan holda dezinformatsiyaga qarshi kurashuvchi meʼyoriy-huquqiy bazalarni yaratish kiradi.

- *Taʼlim tashabbuslari:* Fuqarolarga, xususan, yoshlarga tanqidiy fikrlash va raqamli savodxonlikni oshirish uchun mediasavodxonlik dasturlarini taʼlim oʻquv dasturlariga integratsiya qilish. Ushbu tashabbuslar odamlarni ishonchli maʼlumot manbalarini tan olish va baholash, haqiqat va yolgʻon oʻrtasidagi farqni aniqlash hamda ijtimoiy tarmoq platformalaridan toʻgʻri foydalanishni oʻrgatadi.

- *Milliy qadriyatlarni targʻib qilish:* milliy qadriyatlar va merosni targʻib qiluvchi madaniyat muassasalari, sanʼat va ijodiy sohalarga sarmoya kiritish. Bu qoʻllab-quvvatlash nafaqat madaniy xilma-xillikni boyitibgina qolmay, balki

DOI: 10.24412/2181-9874-2024-221-231

targʻibot maqsadlarida madaniy ramzlar yoki tarixiy voqealarni manipulyatsiya qilishga urinishlarga qarshi chidamlilikni ham oshiradi.

- *Ishonchli manbalarni targʻib qilish*: Milliy kontent obroʻli, tekshirilishi mumkin boʻlgan axborot manbalariga tayanishga undaydi. Bu tashqi kuchlar tomonidan targʻib qilinadigan yolgʻon maʼlumotlarning tarqalishi va taʼsirini kamaytiradi.

- *Targʻibotga qarshi kurash*: Milliy ommaviy axborot vositalari va madaniy tashabbuslar orqali mamlakatlar toʻgʻri maʼlumotlarni taqdim etish, yolgʻon maʼlumotlarni tuzatish va milliy birlikni targʻib qilish orqali xorijiy tashviqotga qarshi turishi mumkin.

- *Raqamli infratuzilmani himoya qilish*: Milliy kontent tashabbuslari muhim raqamli infratuzilmani axborot hujumlari bilan birga boʻlishi mumkin boʻlgan kiberhujumlardan himoya qilish uchun kiberxavfsizlik choralari oʻz ichiga oladi. Bu davlat idoralari, texnologiya kompaniyalari va kiberxavfsizlik boʻyicha ekspertlar oʻrtasidagi hamkorlikni oʻz ichiga oladi.

Onlayn platformalar va ijtimoiy tarmoqlarda zararli kontent mavjudligini kuzatish orqali mamlakatlar tezda dezinformatsion kampaniyalarni aniqlashlari va ularga javob berishlari mumkin. Bunga real vaqtda tahlil qilish va aniqlash uchun texnologiyadan foydalanish kiradi.

- *Kengaytirilgan monitoring va aniqlash tizimlari shakillantirish*: Onlayn platformalarda shubhali harakatlarni kuzatish, muvofiqlashtirilgan dezinformatsiya kampaniyalarini aniqlash va real vaqt rejimida ularning taʼsirini yumshatish uchun sunʼiy intellekt va zamonaviy dasturlardan foydalanish. Notoʻgʻri maʼlumotlarga qarshi kurashda raqamli platformalarda shaffoflik, hisobdorlik va foydalanuvchi xavfsizligini taʼminlovchi vositalar va siyosatlar ishlab chiqish uchun texnologiya kompaniyalari bilan hamkorlik qilish.

- *Jamiyatga asoslangan tashabbuslar*: mahalliy darajada ommaviy axborot vositalari savodxonligini oshirish va dezinformatsiyaga qarshi kurashish uchun fuqarolik jamiyati tashkilotlari, jamoa yetakchilari va ommaviy harakatlar bilan hamkorlik qilish. Ushbu tashabbuslar jamoaviy masʼuliyat hissini uygʻotadi va jamoalarga axborot yaxlitligini himoya qilishda faol ishtirok etish imkoniyatini beradi.

- *Ogohlantirish kampaniyalari*: kengroq jamoatchilikni axborot xurujlarini tan olish va ularga javob berish boʻyicha oʻrgatish uchun turli media kanallari orqali maqsadli aholini xabardor qilish kampaniyalarini boshlash. Ushbu kampaniyalar faktlarni tekshirish, manbalarni tekshirish va shubhali kontentning haqiqiyligiga shubha qilish muhimligini taʼkidlaydi.

- *Raqamli koʻnikmalarni oʻrgatish*: oʻqituvchilar, ota-onalar va jamoat rahbarlari uchun raqamli media landshaftlari haqidagi tushunchalarini oshirish va ularni tegishli jamoalarda media savodxonligi tashabbuslarini qoʻllab-quvvatlash vositalari bilan jihozlash uchun oʻquv dasturlarini taqdim etish.

Ushbu strategiyalardan bir qator xorijiy davlatlar keng foydalanib kelmoqda:

**DOI: 10.24412/2181-9874-2024-221-231**

Finlyandiyaning mediasavodxonlik tashabbuslari. Finlyandiya media savodxonligi va raqamli fuqarolik taʼlimiga kompleks yondashuvi bilan tan olingan. Finlyandiya Milliy Taʼlim Agentligi mediasavodxonlikni milliy oʻquv dasturiga kiritib, asosiy eʼtiborni tanqidiy fikrlash qobiliyatlari, axloqiy raqamli xulq-atvor va raqamli platformalardan masʼuliyatli foydalanishga qaratadi. Finlyandiya tashabbuslari orasida oʻqituvchilar malakasini oshirish dasturlari, ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlik qilish va ommaviy axborot vositalari savodxonligini demokratik taʼlimning asosi sifatida taʼkidlaydigan jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari kiradi<sup>1</sup>.

Shvetsiya oʻzining milliy kontent strategiyalarini kiberxavfsizlik choralari va jamiyatning gibridda tahdidlarga qarshi chidamliligini oshirish uchun jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari bilan birlashtirgan “Toʻliq mudofaa kontsepsiyasi” amalga oshirdi.

Estoniyaning chidamlilik strategiyasi. Estoniya, kiberhujumlar va axborot urushini boshidan kechirgan mamlakat sifatida “Total Defense” deb nomlanuvchi keng qamrovli chidamlilik strategiyasini amalga oshirdi. Ushbu strategiya milliy kontent tashabbuslarini kiberxavfsizlik choralari boʻyicha jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari va media savodxonlik dasturlari bilan birlashtiradi. Milliy birdamlikni targʻib qilish, madaniy merosni saqlash va jamiyatning barqarorligini oshirish orqali Estoniya gibridda tahdidlarga qarshi himoyasini mustahkamladi va demokratik institutlarini himoya qildi<sup>2</sup>.

Ushbu misollar axborot urushi turli geosiyosiy kontekstlarda qanday namoyon boʻlishini koʻrsatadi. Davlatlar strategik maqsadlarga erishish va xalqaro munosabatlarga taʼsir koʻrsatish uchun kiberoperatsiyalar, dezinformatsion kampaniyalar va ommaviy axborot vositalarini manipulyatsiyasi kabi bir qator taktikalardan foydalanadilar. Javoblar odatda kiberxavfsizlik himoyasini kuchaytirish, ommaviy axborot vositalari savodxonligini oshirish, dezinformatsiyani fosh qilish boʻyicha diplomatik saʼy-harakatlar va axborot urushining milliy xavfsizlik va demokratik jarayonlarga taʼsirini yumshatish uchun xalqaro hamkorlikni oʻz ichiga oladi. Ushbu dinamikani tushunish zamonaviy raqamli asrda axborot urushining oqibatlariga qarshi turish va uni yumshatish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

## **XULOSA.**

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, shuni xulosa qilamizki, milliy kontent madaniy barqarorlikni ragʻbatlantirish, jamoatchilik ishonchini oshirish, media savodxonligini oshirish, texnologik innovatsiyalardan foydalanish, xalqaro

---

<sup>1</sup> BBC News. (2020). How Finland Defeated Fake News. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-53177616>

<sup>2</sup> Estonian Ministry of Defense. (2018). National Cyber Security Strategy 2019-2022. Retrieved from [https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article\\_files/national\\_cyber\\_security\\_strategy\\_2019-2022\\_eng.pdf](https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_cyber_security_strategy_2019-2022_eng.pdf)  
[www.sharqjurnali.uz](http://www.sharqjurnali.uz)

DOI: 10.24412/2181-9874-2024-221-231

hamkorlikni ragʻbatlantirish va inqirozga qarshi samarali muloqot strategiyalarini amalga oshirish orqali axborot xurujlaridan himoyalashning asosiy elementi boʻlib xizmat qiladi. Keng qamrovli milliy kontent strategiyalariga sarmoya kiritib, mamlakatlar dezinformatsiyaga qarshi himoyani kuchaytirishi, demokratik qadriyatlarni qoʻllab-quvvatlashi va tobora raqamli va oʻzaro bogʻlangan dunyoda milliy suverenitetni himoya qilishi mumkin.

Taʼlim tashabbuslari va media savodxonligi odamlar va jamoalarga axborot hujumlarini samarali boshqarish va ularga qarshi kurashish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol oʻynaydi. Media savodxonligini taʼlim tizimlariga integratsiyalash, jamoatchilik tashabbuslari orqali fuqarolik jamiyatini jalb qilish va jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalarini ragʻbatlantirish orqali mamlakatlar tobora murakkablashib borayotgan raqamli landshaftda haqiqatni yolgʻondan ajrata oladigan mustahkam jamiyatni rivojlantirishi mumkin. Ushbu saʼy-harakatlar nafaqat demokratik qadriyatlar va fuqarolik faolligini himoya qiladi, balki butun dunyo boʻylab axborot yaxlitligini qoʻllab-quvvatlash va dezinformatsiyaga qarshi kurashish boʻyicha global saʼy-harakatlarga hissa qoʻshadi.

Estoniyaning barqarorlik strategiyasi, Finlandiyaning mediasavodxonlik tashabbuslari amaliy tadqiqotlar axborot hujumlarining oldini olishda samarali strategiyalar va ilgʻor tajribalarni namoyish etadi. Ushbu misollar kiberxavfsizlik chora-tadbirlarini mediasavodxonlik taʼlimi bilan integratsiyalash, davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish va rivojlanayotgan kibertahdidlarga qarshi mudofaani kuchaytirish uchun xalqaro hamkorlikda ishtirok etish muhimligini taʼkidlaydi. Muvaffaqiyatli misollarni oʻrganish va ilgʻor tajribalarni qoʻllash orqali mamlakatlar axborot hujumlariga qarshi chidamliligini oshirishi, demokratik qadriyatlarni himoya qilishi va tobora oʻzaro bogʻlangan raqamli landshaftda global kiberxavfsizlikni himoya qilishi mumkin.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. BBC News. (2020). How Finland Defeated Fake News. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-53177616>
2. Estonian Ministry of Defense. (2018). National Cyber Security Strategy 2019-2022. Retrieved from [https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article\\_files/national\\_cyber\\_security\\_strategy\\_2019-2022\\_eng.pdf](https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_cyber_security_strategy_2019-2022_eng.pdf)
3. Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211-236
4. Giles, K., & Price, B. (Eds.). (2016). *\*Information Warfare: Truth and Deception in the Age of Social Media\**. Routledge.
5. Carnegie Endowment for International Peace. (2020). *\*The Weaponization of Information in the War of Ideas\**. Retrieved from: <https://carnegieendowment.org/2020/05/21/weaponization-of-information-in-war-of-ideas-pub-81846>

**DOI: 10.24412/2181-9874-2024-221-231**

6. Connell, M., & Vogler, S. (Eds.). (2019). *\*Hybrid Warfare: Security and Asymmetric Conflict in International Relations\**. Routledge.
7. RAND Corporation. (2017). *\*Russian Views of the International Order\**. Retrieved from: [https://www.rand.org/pubs/research\\_reports/RR2022.html](https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2022.html)
8. Lazer, D. M., Baum, M. A., Benkler, Y., Berinsky, A. J., Greenhill, K. M., Menczer, F., ... & Zittrain, J. L. (2018). The science of fake news. *Science*, 359(6380), 1094-1096. [DOI: 10.1126/science.aao2998]
9. Broniatowski, D. A., Jamison, A. M., Qi, S., AlKulaib, L., Chen, T., Benton, A., & Quinn, S. C. (2018). Weaponized health communication: Twitter bots and Russian trolls amplify the vaccine debate. *American Journal of Public Health*, 108(10), 1378-1384. [DOI: 10.2105/AJPH.2018.304567]
10. Bradshaw, S., & Howard, P. N. (2019). *The Global Disinformation Order: 2019 Global Inventory of Organised Social Media Manipulation*. Oxford Internet Institute report. [Available online: <https://comprop.oii.ox.ac.uk/research/cybertroops2019/>]